

LAUSUNTO

Sosiaali- ja terveysministeriölle

Asia: Hallituksen esitysluonnos eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskevaksi lainsäädännöksi

Suomen Lukiolaisten Liitto (SLL) lausuu kunnioittavasti sosiaali- ja terveysministeriölle seuraavaa:

SLL haluaa lausua sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskevaa hallituksen esitysluonnosta. SLL pitää uudistusta keskeisenä toisen asteen opiskelijoiden tukipalveluiden kannalta ja onkin pettynyt, ettei SLL:ltä tai muilta opiskelijajärjestöiltä pyydetty erikseen lausuntoa hyvän hallintomenettelyn mukaisesti. Lausunnossaan SLL kiinnittää huomiota erityisesti opiskeluhoollon palveluihin ja nuorten osallisuuteen.

Opiskeluhoollon palveluiden järjestämisvastuu ja nuorten hyvinvointi

Lukioissa toimii joukko ammattilaisia, joiden kaikkien tehtävänä on osaltaan edistää lukiolaisten kokonaisvaltaista hyvinvointia: rehtorit, opettajat sekä opiskeluhoollon psykologit, kuraattorit, lääkärit ja terveydenhoitajat. Vuonna 2014 säädetty oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) vahvisti niin peruskouluissa kuin toisella asteella tehtävää opiskeluhoollotyötä. Kyseisen lain mukaan “opiskeluhoollota toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoollona”. Lisäksi opiskelijoiden oikeuksiin kuuluu yksilökohtainen opiskeluhoollto. SLL on huolissaan lain tosiasiallisista toteutumismahdollisuuksista hallituksen esittäessä opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluiden siirtämistä sote-maakuntien vastuulle.

SLL vastustaa jyrkästi opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluiden siirtämistä sote-maakuntien vastuulle ja esittää sen sijaan, että näiden palveluiden järjestämisvastuu säilyy oppilaitoksen sijaintikunnalla. Psykologi- ja kuraattoripalvelut ovat erottamaton osa oppilaitoksen toimintaa, eivät pelkkää vastaanottotyötä. Järjestämisvastuun siirtämisessä olisi riski, että

koulukuraattoreiden ja -psykologien tekemä ennaltaehkäisevä ja laajasti hyvinvointia sekä oppimista edistävä yhteisöllinen työ oppilaitoksissa kärsisi. Opiskeluhuollon ammattilaisten luontaista sidettä opiskeluympäristöön ei saa katkaista. Kunnilla on oltava oikeus järjestää oppilas- ja opiskelijahuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut itse, yhdessä muiden kuntien kanssa tai sopia näiden palveluiden järjestämisestä maakunnan kanssa.

SLL vaatii, että opiskeluhoito turvataan oppilaitoksissa toteutettavana lähipalveluna. SLL katsoo, ettei lakiesitykseen kirjattu lause ”Psykologi- ja kuraattoripalvelujen on oltava opiskelijoiden helposti saavutettavissa” riittävällä tavalla varmista palveluiden saatavuutta toisen asteen opiskelijoille matalalla kynnyksellä oppilaitosten yhteydessä. Hyvästä tarkoituksesta huolimatta lain tulkinta voi olla kirjavaa, mikä mahdollistaa palveluiden siirtämisen kauas niiden kohderyhmästä, eli opiskelijoista. Esitetty muutos myös lisäisi psykologien ja kuraattorien työhön muita kuin oppilaitoksessa tapahtuvia tehtäviä, kuten yksilöhoitoa ja palvelutarpeen arvioimista. Nämä uudet vastuut heikentäisivät yhteisöllisen opiskeluhoitoon toteuttamisedellytyksiä merkittävästi.

SLL katsoo, että palveluiden järjestämisvastuun siirtäminen maakunnille ei korjaisi opiskeluhoitoon palveluissa vallitsevaa resurssivajetta ja ammattitaitoisen henkilöstön puutetta. TEAviisarin mukaan ainoastaan terveydenhoitajien määrä lukioiden opiskeluhoitoon oli vuonna 2018 hyvällä tasolla, kun taas psykologien, kuraattorien ja lääkäreiden kohdalla on paljon parannettavaa. Lakiluonnoksessakin todetaan, että oppilas- ja opiskelijahuoltoon on epäkohtia, kuten palvelujen laadun ja sisällön vaihtelu sekä vaikeudet palveluiden saavutettavuudessa. Esitys ei kuitenkaan sisällä lisäresursseja opiskeluhoitoon palveluihin.

Hallitusohjelmassa sen sijaan on päätetty toteuttaa sitovat mitoitukset opiskeluhoitoon henkilöstölle, mitä SLL kannattaa lämpimästi. SLL esittää mitoitukseksi lukioihin täysipäiväistä terveydenhoitajaa, koulukuraattoria ja -psykologia enintään 600 opiskelijaa kohden, sekä täysipäiväistä lääkäriä 2000 opiskelijaa kohden. Palveluiden järjestämisvastuun muutoksen sijaan nämä mitoitukset tulisi ensin saada voimaan, ja sen jälkeen tutkia muutoksen vaikutuksia palveluiden tarjonnan alueelliseen yhdenvertaisuuteen.

SLL vaatii, ettei mielenterveyttä, opiskelukykyä ja oppimista edistävä työ, jota opiskeluhuollon psykologit ja kuraattorit tekevät nykyisellään, saa muuttua vierailevaksi tai päivystysluonteiseksi toiminnoksi, jossa keskitytään ennalta ehkäisemisen sijaan jo syntyneiden ongelmien korjaamiseen yksilötasolla. Myös yksilökohtaisen opiskeluhuollon onnistumisen kannalta on tärkeää, että ammattilaiset ovat lähellä ja tuttuja opiskelijoille. Niin peruskoulussa kuin toisellakin asteella opiskeluhuollon yksi tärkeistä tehtävistä on ehkäistä koulukiusaamista ja -väkivaltaa. Tämä ei onnistu, mikäli työ tapahtuu oppilaitoksen ulkopuolella eikä kiinteänä osana arkea.

Nuorten osallisuus ja oikeusturva

Nuorten osallisuuden kannalta on tärkeää, että lakiluonnoksessa esitetään maakunnallisten nuorisovaltuustojen perustamista. Tämä edistää merkittävästi nuorten vaikuttamismahdollisuuksia maakunnassaan, sillä jokainen maakunnan päätös vaikuttaa yhtä lailla nuoriin kuin muihinkin asukkaisiin.

Hallituksen lakiesitys ei takaa maakunnallisille nuorisovaltuustoille puhe- ja läsnäolo-oikeutta maakunnallisiin toimielimiin, vaan sote-maakunta voi halutessaan myöntää sen. Pahimmassa tapauksessa tämä eriyttää nuorten vaikuttamismahdollisuuksia maakunnittain. On keskeistä, että maakunnallisten nuorisovaltuustojen mahdollisuudet vaikuttaa alueellaan taataan alusta lähtien kaikilla päätöksenteon tasoilla. Tästä syystä SLL esittää, että maakunnallisille nuorisovaltuustoille myönnetään lakisääteinen puhe- ja läsnäolo-oikeus kaikkiin maakunnallisiin toimielimiin. Alle 18-vuotiaat nuoret ainoana ryhmänä eivät voi itse asettua ehdolle vaaleissa tai äänestää edustajaansa maakuntavaltuustoon, joten nuorisovaltuuston automaattinen puhe- ja läsnäolo-oikeus on perusteltu.

Nuorisovaltuustojen toiminnan edistämisen lisäksi on pidettävä huolta, että nuoria kuullaan ja osallistetaan maakunnan päätöksenteossa myös muilla tavoin. Maakuntien tulisi ottaa käyttöönsä esimerkiksi erilaisia osallistuvan budjetoinnin käytäntöjä, yhteiskehittämistä sekä monipuolisia digitaalisia nuorten kuulemismenetelmiä kaikissa toiminnoissaan.

Osana uudistuksen jatkovalmistelua SLL esittää, että Suomeen perustetaan oppilas- ja opiskelija-asiavaltuutetun virka, jolla valvotaan kiusaamiseen puuttumista ja oikeusturvan toteutumista. Valtuutetun tehtävänä olisi valvoa esi- ja perusopetuksen oppilaiden sekä toisen asteen opiskelijoiden oikeusturvan ja hyvinvoinnin toteutumista oppilaitoksissa. Valtuutetulle olisi mahdollista kannella koulujen ja oppilaitosten kurinpito- sekä työrauhalainsäädäntöä koskevissa asioissa. Valtuutetun valvonta- ja muista tehtävistä säädettäisiin lailla. Nykyisellään tehtävät ovat aluehallintovirastojen vastuulla ja vaikeasti hahmotettavia. Uusi virka kokoaisi yhteen hallinto-oikeuden, aluehallintovirastojen, lapsiasiavaltuutetun ja oikeusasiamiehen voimavaroja.

Helsingissä 25.9.2020

Adina Nivukoski
Puheenjohtaja

Heikki Luoto
Pääsihteeri

Lisätietoja:

sosiaalipoliittinen asiantuntija Iiris Hynönen, 050 377 7729, iiris.hynonen@lukio.fi